

DÜŞÜNCEDEDEN 3 BOYUTLU TASARIMA YÖNELİK BİR UYGULAMA: HEYKELİ GİYMEK

Önder YAĞMUR
Atatürk Üniversitesi, Turkey
oyagmur@atauni.edu.tr

ÖZ

Günümüz uygulamalı sanatlara ekonomik, kültürel ve yaşam tarzındaki hızlı değişikliklerin etkisi sanat ürünlerinin işlevsel ve estetik kavramlarıyla bütünleşik bir durum oluşturmaktadır. Uygulamalı sanatların plastik ve estetik kurgusunun çağdaş ve özgün biçimlerde yapılandırılması sağlam bir sanat eğitimiyle birlikte özgür ifade ortamlarının sunulmasına bağlıdır. Moda ve tekstil tasarımları, tasarımcının yaratıcılığının yanı sıra üretim ve müşteri beğenisine uygunluk kriterleri ile biçimlenirken, sanat nesnelere sanatçının estetik kaygıları ve sezgilerinin ön plana çıktığı bir süreç sonrasında biçimlenir. Giyilebilir sanat nesnelere tasarım ve sanatın disiplinler sınırlarının birbirleriyle etkileşiminde ortaya çıkarlar. Giyilebilir sanat nesnesinin sanatsallığı onun yaratıcısının karar verdiği, ne amaçla nesneyi meydana getirdiğinin önemini yanı sıra, giyilebilir sanat ürünlerinin plastik sanatların kavramsal bakış açıları ya da heykelsi duruşları ve plastik değerleriyle öne çıkmaktadırlar. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanları ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Meslek Yüksekokulu Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü öğrencileriyle yapılan bu çalışmada, Heykel Sanat disiplininin tasarıma estetik ve plastik yaklaşımıyla, temel malzemesi kâğıt olan elbiseler tasarlanmış ve tasarlanan bu giyilebilir heykellerin plastik değerler açısından okumaları yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sanat, Heykel, Moda ve Tekstil*

AN APPLICATION FROM THINK TO 3 DIMENSIONAL DESIGN: TO WEAR THE SCULPTURE

ABSTRACT

Today's economy to the applied arts, the effect of rapid changes in life style, cultural and constitutes an integrated state of art products with functional and aesthetic concepts. Configuring the aesthetic in contemporary and original forms of plastic and applied arts depends on the provision of free expression environment with a strong arts education. Fashion and textile design, as well as the production designer's creativity and appreciation of customers they form with eligibility criteria, art objects are formed in a process in which after the artist's aesthetic and intuition come to the fore. arise in the interaction of wearable art objects, design and arts disciplinary boundaries. The artistry of wearable art object, its creator's has decided, for what purpose object as well as the importance that bring about as conceptual perspective of the plastic arts of wearable art or they come forward with sculptural poses and plastic values. Karadeniz Technical University, Trabzon Vocational School, Textile, Clothing, in this study the Shoe and Leather students, Sculpture with aesthetic and plastic approach to the design of the discipline, basic materials designed dresses with paper and designed the reading in terms of wearable sculpture of plastic figures are made.

Keywords: *Art, Sculpture, Fashion and Textile*

GİRİŞ

Sanatın günümüzde kavram olarak geniş tanımlamalar içinde yer alması sanatın hem içerik hem de kullanım alanlarında farklı yapıların oluşmasına sebep olmuştur. Yaratıcılık, estetik, tasarım ve özgünlüğün yer aldığı sanat tanımlarında kavram, rastlantısallık, toplumsallık, kültür ve ekonomi gibi estetik ve siyasal bakış açılarının görsel öznesi konumunda sanatı görmek mümkündür. Uygulamalı

sanat alanlarında sanatın temel donelerinin yanında işlevsellik ve malzeme kavramlarını kapsamıyla da günümüz sanatının kavram olarak yelpazesini genişletmesini sağlamıştır.

21. yüzyılın bilimsel gelişmelerinin getirmiş olduğu yaşam biçimi yeni kolaylık ve olanaklarla bir dizi sorunu da beraberinde getirmiştir. Çağın insanı karşılaştığı pek çok sorunun çözümüne farklı yaklaşımlarla ulaşmaktadır. Aynı ekseninde sanat veya uygulamalı sanatlar, problemlere yeni çözümler bulabilmek için yeni açılımlara ve yeni medya diline ihtiyaç duymaktadır. Toplumsal boyuttan bakıldığında uygulamalı sanatlar her zaman toplumların içinde yaşadıkları zamanın zorunlu olarak gerektirdiği değerleri benimseyip, yaşam ilişkilerine taşınmaları açısından önemlidir. Çünkü yapıt çağdaş gereksinimlere yanıt verebilmeli, sorun çözebilmeli ve estetik olmalıdır. Zamanla koşullu olan ve ancak tarih içinde belli bir zamanın düşüncelerini, isteklerini, gereksinimlerini, umutlarını yansıttığı ölçüde insanlığı temsil eden (Fischer, 1995:14) sanat her toplumun kendi sanatını, sanatçısını ve hatta zanaatçısını kendi çağında, kendi dinamiğinden yaratır. Bu anlamda, sanatın ve sanatçının dili kendi çağının dilidir. Uygulamalı sanatlar da kendi toplumunun dinamikleri içerisinde yaşar, değişir, dönüşür, güçsüz ve zamana yenik düşen yanları ölür (Alp, 2009:50).

Çağımızda sanatın geleneksel estetik değerleri yerini, küreselleşmeyle birlikte yeni bir boyuta girmiş, insanı sarsan, irkilten yapıtlar, yadırgatan, kulak tırmalayan tınılara bırakmış ve 20. yüzyılın başından beri sanat toplumsal gerçeklerle hesaplaşan yeni bir işlev üstlenmiştir. (İpşiroğlu, 1998:29). Çağımızda sanat hem yaratıcı hem de işlevsel olanı bir araya getiren, yeni koşullara uyum sağlayabilen ve çağın sorunlarına yeni yaklaşımlarla çözüm bulan yeni bir misyonu üstlenmiştir.

Plastik sanatlarda tasarım görsel algıya yönelik izleyiciye haz veren, kimi zaman iletişim kaygısı güden, kimi zaman da duyguların iletimini sağlayan bir süreçtir (Erbay, 2000:46). Tasarım insan hayatının içinde bir olgu olmaktan öte, insan hayatını belirleyen, yönlendiren bir güçtür. İnsanların yaşamını ve yaşayışlarını doğrudan etkilemektedir (Çaydere, 2016). Çağımız teknoloji toplumlarında sanatsal yaratılar bir endüstri alanı haline dönüştüğü gibi, sanatsal yaratıların tüketimi de sanatsal gelişme üzerinde etkili olmaya başlamıştır. (Armağan, 1992:164). Şüphesiz ki kitlelerin beğenisine sunulan, ulaştığı her bireyi az veya çok etkileyen moda kavramı estetikten ayrı tutulmamalıdır. Moda eğitimiyle kazandırılacak estetik beğeni ve ifade biçimi ancak görsel sanatlar eğitiminin de dahil edilmesiyle yakalanabilir. İyi bir tasarımcı öncelikle aldığı sanat eğitiminden beslenir. (Başaran ve İdil, 2013:75).

Estetik ve işlev sorunu uygulamalı sanatlarda yapı, kurgu ve malzeme kavramlarından koparılamaz. Bu kavramlar tasarım aşamasının en başından sonuna kadar birlikte yer alırlar. Hem birbirleri ile çatışır hem de birbirlerini desteklerler (Alp, 2009:52).

Bir ürünün tasarlanmasında kullanılan yöntemler zamana ve teknolojiye göre farklılık gösterse de kültürel, ekonomik, teknolojik, sosyal vb. faktörler tasarlanacak ürünü ve tasarımcıyı etkilemeye devam edecektir. Tasarımı oluşturan renk, biçim, çizgi, doku, gibi öğeler ise farklılaşan yöntemlere bağlı olarak değişiklik gösterecek, fakat tamamen ortadan kalkmayacaktır (Sezgin ve Önlü, 1992:52). Basit tanımı ile ilk olarak örtünmede kullanılan ve temel ihtiyaçlarla ilişkilendirilen giysi nesnesi, duysal ve düşünsel olarak deneyimlenen, sosyal ve psikolojik anlamda kişiyi nasıl temsil ettiği, nasıl hissettirdiği gibi kavramlar çerçevesinde ele alınan, yansıtılmak istenen yaşamın en öncelikli dışavurum aracıdır (Günay, 2012:51). Tasarım ile ilişkilendirilen giysi, tasarımın da sanat ile olan ilişkisinden dolayı, moda, sanat, giyilebilir sanat kavramlarının birbiri içine geçmesini kaçınılmaz kılmıştır. Giyilebilir sanat (Artwear, Wearable Art, Art to Wear), her şeyden önce kullanılan malzeme ve yaşanan süreçlerde tekstil malzemesinin kullanıldığı bir sanat dalı olarak tanımlanabilir (Leventon, 2006:12). Batıda endüstrileşme sonrasında, sanat ve zanaat arasında yaşanan mücadelenin ürünü olan lif sanatlarının moda ile bulunduğu sanat ve moda arasındaki iletişim, etkileşim, yakın ilişki ve mücadele devam etmektedir. Giyilebilir sanat nesnelere genellikle basit bir kesime sahip olan, üstünde boyama, baskı, nakış, kimyasal veya el ile yapılan doku çalışmalarının bulunduğu kumaş yüzeylere sahip tekstil malzemesinin yanı sıra kağıt, plastik, tahta, madeni para gibi akla gelebilecek her türlü malzemenin (Görsel 1) kullanıldığı tasarımlardır (Joanne v.d., 2000:348-349).

Görsel 1: Hüseyin Çağlayan, 2000.

Bir resme bakarak sanatçının düşüncesinin izleyici tarafından deneyimlenmesi giyilebilir sanatta da izleyicinin yaratıcı eylemin içine dahil edilmesi yapıtın yaratım eyleminde sanatçı ve izleyici arasındaki iletişimi sağlamaktadır (Katherine, 2003:8-9). Sanatçıların giyilebilir sanat tasarımlarını, içinde canlı beden olmadan ve başı olmayan kimliksiz duran bir mankenin üstünde sergilemeleri, giyilebilir sanat nesnesini sıradan ve gündelik hayatta kimlik arayışlarından uzaklaştırmaktır (Görsel 2-3).

Görsel 2: Chungie Lee, 2000

Görsel 3: Caroline Broadhead, 1992

Güzel sanatlar eğitimi almış kişiler yarattıkları giyilebilir sanat eserlerini modadan ve fonksiyonellikten ziyade sanat nesnesi biçiminde algılar, kavramsal sanat ya da heykelsi hacimler vasıtası ile sanat nesnesi yaratırlar. Kullanılan renk ve biçimlerin bir tuval üstündeki renk ve biçimler gibi değer görmesi, aynı sanatsal endişeler ile yaratıldıklarını düşündürmektedir. Sanatçı giyilebilir nesnenin bilinen fonksiyonel kavramı karşısında kullanmış olduğu malzeme ile oluşturmuş olduğu yeni biçim ve plastik değerlerle yeni bir farkındalık oluşturma mücadelesi içinde olur. Giyilebilir nesnenin bilinen fonksiyonunu ardıllaştırıp, malzeme, biçim ve plastik değerlerin öncülleştirilerek farklı bir görme açısı kazandırmak amacıyla Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Meslek Yüksekokulu Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü öğrencileri ile gerçekleştirilen “giyilebilir heykeller” uygulamalı 3 boyutlu tasarım çalışmasında ana malzemenin kâğıt olarak kullanıldığı tasarımlar gerçekleştirilmiştir.

Hiçbir ciddi sanat eseri rastgele oluşturulmamıştır. Yapılacak çalışmaya uygun planlamalar bilinçli bir kompozisyon anlayışının önemli bir aşamasıdır (Acton, 1997:27). Yapıtın bir bütün olarak kavranması, iletilmek istenen mesajın doğru aktarılması kompozisyon kurgusu ile sağlanır. Açık ve kapalı olmak üzere genelde iki tür kompozisyon anlayışının olduğu yapıtlar, bireyin estetik anlayışını ve yaşam biçimini etkileyen düzenlemeler yansıtabilir. Çalışma 1 ve 2 açık kompozisyona ve tasarımcının yaşam kültüründen izler taşıyan çalışmalara örnek oluşturmaktadır. Çalışma 1’de tasarımı oluşturan dairesel formlar değişik boyutlarda ve sınırlandırılmamış ve izleyici için devam etmekte izlenimi oluşturmaktadır. Çalışma 2’de kültürel bir form olarak kullanılan değirmen yaşam biçimine gönderme yapan anlamsal bir kompozisyona sahiptir.

Formel bir organizasyon olan çizgi, plastik ve geometrik bir kavram olarak eserin temelini şekillendirir. Nesneyi tanıtan (Bigalı, 1984:181), kütleyi sınır olarak boşluktan ayıran, psikolojik karakteri açısından insan yaşamında önemli yeri olan geometrik bir unsurdur. Form ve kompozisyon özelliklerinin belirlenmesinde, insanın duygusal hayatında neşe, hüzn, heyecan canlılık, içe dönüklük gibi duyguların yansıtılmasında sanatçının en karmaşık duygularının en basit anlatım aracıdır. Dolayısıyla sanatçı, içinde bulunduğu duygusallığını kendi çizgisiyle anlatır. Çalışmaya konu olan etkinlikte ortaya konulan her tasarımda her tasarımcının çizgisi kendi duygu dünyalarında ki koşulların izni taşımaktadır. Farklı sosyo-kültürel yapılardan bir araya gelmiş kişiler yaşamış oldukları edinimler sonucu duygusal dışavurumlarını tasarımlar da ortaya koymuşlardır. Çalışma 3, 4, 5’te yer alan tasarımlarda neşe, eğlence, sadelik, karmaşa, özlem gibi duygusal çizgileri görmek mümkündür.

Sanat yapıtlarının içeriğini kuvvetlendiren, uyumluluğu sağlayan birimsel tekrarların düzenli hareketi olan ritim ve kompozisyon elemanlarının konumlarından kaynaklanan statik dengenin sanatçı tarafından bilinçli bir şekilde değişkenlik oluşturulması olan hareket ve yapıtı oluşturan birimlerin bütün içinde kompozisyon düzenini bozmayacak şekilde formüle edilmesi olan denge kavramları plastik sanatlarda önemli kurgusal öğelerdir. Çalışma 6, 7, 8’de ki tasarımlarda birimlerle ritim, birimlerin planlı konumlarından hareket ve bütünü oluşturan öğelerin sistematik düzeni ile sağlanan denge ortaya konulan çalışmalarda kompozisyon bütünlüğünü sağlaması ile ön plana çıkmaktadır.

Plastik sanatlarda görme ve dokunma duyularıyla algılanan, kavranabilen etki ögesi olarak dokunun işlevselliği izleyicide duygulu, anlamlı bir etki bırakır (Artut, 2006:145). Oluşturduğu armoni ve kontrast etki ile doku sanatsal üretim de önemli bir plastik öğedir. Çalışma 9, 10, 11’de yer alan çalışmalarda kullanılan odun talaşı, kesmeşeker, çakıl taşları ile oluşturulmuş dokular tasarımlarda ışık gölge etkisinin yanında yüzeylerde derinlik algısı sağlamışlardır.

Bir yapıtın çizgi, renk, leke ve dokudan oluşan, yapı bakımından çalışmanın kuruluşunun son hali olan form, nesnenin görsel veya dokunsal olarak algılanan gerçekliğinin ifadesidir. Plastik sanatlarda biçimler belli ölçüde malzemeyle koşulludur. Her malzemenin bazı biçimleri almasında kendine özgü yapısal özelliklerinin yanında malzemenin fiziki yapısı ve uygulayıcının teknik bilgisi de malzemenin biçimlendirilmesinde etkindir. Çalışmaya konu olan etkinlikte üretilen çalışmalarda kullanılan ana malzeme kâğıdın yapısal özelliğinden dolayı 3 boyutlu form oluşturmada zayıf kalması ilk aşamada uygulayıcılar için zorluk oluştursa da elastik yapı avantaja çevrilmiştir. Kübik, simetrik ve asimetric formlar doku, boşluk ve renk gibi kompozisyon elemanlarıyla bütünleşik bir durumda sonuca ulaşmışlardır. Çalışma 7 ve 12’de yer alan tasarımlarda kâğıt malzeme sert ve yumuşak çizgide simetrik ve asimetric formlar dengeli bir kompozisyon halinde oluşturulmuştur.

SONUÇ

Giyilebilir heykeller sanat içerisinde kavramsal sanata yakın durmakta, bilinen giyilebilir fonksiyonu için var olmayan, sanat nesnesi olarak var olan nesnelere, yaratılan nesnelere bir giysi formunu andırırsa da sanatçı/tasarımcının elinde yaratılan nesne sanat yapma dürtüsü ile yaratılmakta ve giysi kelimesinin sıradan basit tanımından farklı bir anlam kazanarak sanatçının onu başka bir boyuta taşıması ile sanat nesnesi haline gelmektedir. Giyilebilir sanat nesnelere bakıldığında kavramsal ve üç boyutlu nesnelere şeklinde tasarımcı/sanatçıların yaptığı kavramsallığı öne çıkaran eserler, heykelsi hacimleri ve biçimleri ile öne çıkmaktadırlar. Bu çalışmada çağın getirdikleri yenilikler doğrultusunda

öğrencilerin çağdaş ve farklı uygulamalarla tanıştırılması ve onların zihinsel süreçlerine de önem veren bir anlayış izlenmiştir. “Heykeli giymek” düşünceden 3 boyutlu tasarıma uygulama çalışması öncelikle öğrencide farkındalık oluştururken, tasarım ilkelerini göz önünde bulundurarak üç boyutlu çalışmalar da sanatın ya da tasarımın plastik dilini kavrayarak düşünsel faaliyetlerini boyutlandırarak yaratıcı süreçlerini desteklemektedir. Her bireyin farklı yaşam görüşleri, farklı duyguları, düş, sevinç, hayal kırıklıkları yaşamın bir parçası olduğu kadar yaşamın bir yansıması da olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, çalışma her bir öğrencinin projesinde, kendi yaşamının bir anlatımına dönüşen, hayal dünyalarının ana karakterlerini oluşturan yansımalar olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışma, öğrencilerin, onlar için hayatın ne ifade ettiğini anlatan, hayal etmenin, özgürce hayal edip 3 boyutlu nesneleştirmenin ve bunu yaparken sanatın plastik değerlerinin farkındalığında olmaları bakımından örnek teşkil etmektedir. Bu anlamda “heykeli giymek” düşünceden 3 boyutlu tasarıma uygulama çalışması, sanat/tasarım uygulamalarını desteklemesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acton, M. (1997). *Learning to Look at Paintings. Composition*, Routledge Taylor & Francis Group, London, s.27
- Alp, K. Ö. (2009). *Uygulamalı Sanatlar Eğitiminde Tasarım, Yapı, İşlev, Estetik ve Algı Sorunu*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt VI, Sayı I, s.50-52
- Armağan, İ. (1992). *Sanatın Toplam Bilimi, İleri Kitabevi*, İzmir, s.164
- Artut, K. (2006). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, Anı Yayıncılık, Ankara, s.145
- Başaran, B., Şirin, N. (2013). *Moda ve Tekstil Tasarımı Öğretim Programında Görsel Sanatlar Eğitimi*, İdil Dergisi, Cilt 2, Sayı 6, s.75
- Bigalı, Ş. (1984). *Resim Sanatı*, Şafak Matbaası, Ankara, s.181
- Çaydere, O. (2016). *Tasarımdan Çağdaş Tasarıma*, Fine Arts (NWSAFA), Volume 11, Number 1, ISSN: 1308 7290, s.50
- Erbay, M. (2000). *Plastik Sanatlar Eğitiminin Gelişimi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları İstanbul, s.46
- Fischer, E. (1995). *Sanatın Gerekliliği*. Çev. Cevat Çapan, Payel Yayınları, Ankara, s.14
- Görsel 1: <https://modalaturca.wordpress.com/2010/10/30/huseyin-caglayanin-sanatinda-ulusasirilik-ve-melezlenme/> (Erişim: 10.12.2016)
- Görsel 2: <https://tr.pinterest.com/pin/99923685451861269/> (Erişim: 10.12.2016)
- Görsel 3: <http://onviewonline.craftscouncil.org.uk/4040/object/T137> (Erişim: 10.12.2016)
- Günay, A. (2012). *Giyside Sanatsal Yaklaşım*, Akdeniz Sanat Dergisi, Sayı: 7, s.51, ISSN: 1307- 9700
- İpşiroğlu, N. (1998). *Sanattan Güncel Yaşama*, Pan Yayıncılık, İstanbul, s.29
- Joanne, B. E., Evenson, S. L., Hazel, A. L. (2000). *The Visible Self*, Fairchild Publications, New York, s.348-349
- Katherine, D. A. (2003). *The Fiberarts Book of Wearable Art*, Lark Books, Asheville, s.8-9.
- Leventon, M. (2006). *Artwear Fashion and Anti-Fashion*, Thames&Hudson, London, s.12
- Sezgin, Ş. ve N. Önlü, (1992). “Tekstilde Tasarım Olgusu”, *Tekstil ve Mühendis Dergisi*, Sayı 6, s. 52

Çalışma 1: Kağıt+Hazır Nesne, 2016

Çalışma 2: Kağıt, 2016

Çalışma 3: Kağıt 2016

Çalışma 4: Kağıt+Hazır Nesne, 2016

Çalışma 5: Kağıt, 2016

Çalışma 6: Kağıt, 2016

Çalışma 7: Kağıt, 2016

Çalışma 8: Kağıt+Hazır Nesne, 2016

Çalışma 9: Kağıt+Hazır Nesne, 2016

Çalışma 10: Kağıt+Hazır Nesne, 2016

Çalışma 11: Kağıt+Taş, 2016

Çalışma 12: Kağıt, 2016